

הגיליון מוקדש
לעילוי-נשמתו של מורי-
חמי, אשר אהב את התורה
בכל ליבו, נפשו ומאודו,
הרב יוסף ב"ר אברהם ז"ל.
ת. נ. צ. ב. ה.

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת
מקץ -
חנוכה
תשפ"ו

גיליון מס'
767

הכי-פחות 'חגיגי'. בשיאו של החורף, בין סופה למערכת-גשם, בזמן שבו יושבי ההרים מרגישים כיצד הערפל ממלא את החלל עד כי לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו.

ובתוך כל מזג-האוויר האפרורי והחשוך הזה, מרצד לו הנר באור-יקרות, מנסה לסלק את החושך הגדול.

3.

הרעיון שזר חנוכה נועד להאיר דווקא במצבים או לאנשים 'חשוכים' מתחבר היטב - כך הייתה לי הארה השבוע - לנשמתם של ימים.

הלא חז"ל כבר קבעו (גמרא חולין ס, ב) כי 'שרגא בטיהרא - מאי אהני' (פירוש: אור ביום - מה מועיל?). נמצינו למדים כי כוחו הגדול של האור אינו נמצא בזמן מואר בין-כך, בין אם במועד בין באדם שמוגדר רוחנית במצב כזה בידי החברה הסובבת.

הילכך, בהחלט שזר החנוכה, כתוקף ייעודו וייחודו, נועד בדווקא לזמנים של 'למטה מעשרה טפחים' - זמני גלות מריים של הנפש, זמנים של 'חושך' באופנים שונים, וכאמור.

כי רק כאן מקבל הנר את מלוא משמעותו. רק כאן ה'מעט מן האור' דוחה הרבה מן החושך.

האירו, אחים יקרים, עם הנר הקדוש שלכם וסלקו איתו את ערפל החורף וערפל היצר!

מעשרה טפחים: האדם והמועד.

האדם - זהו נער המוגדר במצב רוחני 'חשוך'. זה שנמצא במצב רוחני ריקן, והוא תועה כשה אובד. לרוב זה קורה בגיל ההתבגרות, גיל התהייה והחיפוש, הגיל בו הזהות מתעצבת כמו מחדש. הנער רוצה לבחון מחדש את כל מה שלימדו אותו.

אבל זה לא יכול למעשה גם כל אחד מאתנו שימים או בשעות של 'למטה מעשרה טפחים'. בזמנים של 'ימי השנאה' בלשון-הזהב של רבינו תם, 'ימים אשר אין בהם חפץ', ימים בהם החשק לעולם הרוח נאלם לו.

נר החנוכה מסוגל להאיר גם לימים הללו, כשהכל נראה קריר ואפל, עגמומי כל-כך.

2.

חג החנוכה עצמו - האיר את עיניי פעם ידידי הטוב אמן המחשבה רבי אליהו-מאיר קצבורג, איש לוד - הינו חג הממוקם במיקום

חג החנוכה ממוקם
במועד הכי-פחות
חגיגי בשנה...

לראי את הערפל: 'חשוכים' הפגזים'ם במדאון נמש - קטיף

מתוך הערפל

נר חנוכה מופיע דווקא בשיאו של החורף, כשהכל בחוץ מעורפל. הלא דבר הוא?!

1.

אמר רבינא משמיה דרבא: נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה (גמרא בבא-קמא סב, ב)

רבים מספרי המחשבה, בייחוד החסידות (למשל בספר הקדוש 'אוהב ישראל'), עסקו בלמד של ה'למטה מעשרה טפחים': נר חנוכה, מתברר, נועד להאיר דווקא במקום האפל והקריר, במקום לא שורה בו שכינה (שכן השכינה לא שורה מתחת לעשרה טפחים).

שני מובנים יש למעשה לעניין של 'למטה

הפנקסו של החנך

דילמות חינוכיות אקטואליות

להאיר את החג

כן נפיק את המידע החינוכי מנחם החנוכה

הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א
ראש מכון 'שתולים' לנוער

עם התקרב ימי החנוכה המאירים, הבה נרומם ונגביה את מעמד הדלקת הנרות, כדי להפיץ אור רוחני בנשמותינו ונשמות ילדינו.

מכירים את התפילה הנאמרת לפני הדלקת נרות חנוכה?

גם אם עד היום לא נהגתם לאומרה, הנני ממליץ בחום לאמץ אותה, ולאומרה קודם ההדלקה בנחת, ברגש ובכוונה, וזאת מכמה טעמים:

הנה במשנה ברורה (רסג, ב) כתב שראוי שתתפלל האשה לאחר הדלקת נרות שבת לבנים מאירים בתורה, משום שנאמר בגמרא (שבת כב, ב) שעל ידי 'נר' - זוכה לבנים תלמידי חכמים.

והוסיפו בספרים, שגם זמן הדלקת נר חנוכה מסוגל לתפילה על הבנים לתורה, שהרי רש"י (שבת כג, ב) אומר שעל ידי 'נר שבת וחנוכה' זוכה לאור התורה. כלומר: אותה סגולה שיש בנרות שבת - יש גם בנר חנוכה!

(מקורות: נטעי גבריאל חנוכה פרק כז הערה יג, חשוקי חמד חנוכה סימן עו, ועוד, וכן מובא בשם סידור בית יעקב להגר"י עמדין ולעת-עתה טרם מצאתי).

ואף שבנרות שבת מתפללים לאחר ההדלקה, אולם בהדלקת נר חנוכה, קצת קשה למצוא זמן וישוב הדעת אחרי, כי אז בדרך כלל עוסקים בהלל והודאה עם כל המשפחה וכו', ולכן בנר חנוכה יותר פרקטי להשקיע את מיטב הזמן והכח לתפילה לפני ההדלקה.

ראוי לקיים כל מצוה, ובפרט מצות נר חנוכה, באופן שיעשה רושם בנשמות, ויטיב בנפש ילדינו השראה רוחנית מיוחדת.

פעם סיפרו לפני הגר"ל שטיינמן זצ"ל, על אחד מגדולי ראשי הישיבות זצ"ל שהיה נוהג להתריע על הביטול תורה שיש סביב ההדלקת נר חנוכה, באומרו 'נרות חנוכה הוא דרבנן, אבל

תלמודא

חושג תלמודי אחד

א. י. פ.

חחסן - חייב בנר חנוכה?! (ב')

בשבוע שעבר 'נגענו' קלות בדברי הפני-יהושע' בסוגיית חנוכה (שבת כא, ב ושם) כי בדין חנוכה ישנה חובת "הבית", וזאת בהתבסס על דברי הגמרא כי חובת נר חנוכה הינה "נר איש וביתו" (ובלשונו: "עיקר החובה מונח על הבית").

ומכאן באו האחרונים לדון בהגדרת דין "בית" כלפי חובת הדלקת נר חנוכה (ואנו העלינו לדון בזאת לגבי שאלת מחסן לגבי חובת הדלקת נר חנוכה שלכאורה בפשטות אינו מוגדר כ"בית" והבאנו על כל מספר צדדים לגבי מצוות אחרות שם ישנו דיון בזה).

ולכאורה בסברא היה מקום לחלק בין מה שהבאנו שם בדיון האם מחסן נחשב ל'בית' בהגדרת דין התורה (כגון במזוזה, שם נחלקו הרמב"ם והרא"ש להלכה או בדין מכירת מחסן לגוי שלא נחשב 'בית' לפי רבי אלחנן) לבין נדוננו שלנו. שכן כאן הלא לא מדובר בדיוק של **הכתוב**, שהרי נר חנוכה אינו אלא מצווה מדברי חכמים אלא שהגמרא שלימדה אותנו בסוגיית חנוכה את המצווה ניסחה זאת בנוסח של 'נר איש וביתו', אך מניין לנו לחדש שבהכרח יש דין של 'בית' עד כדי שאם אין כאן שם 'בית' אלא מקום דיור שאינו בית ממש (כגון ספינה וכדומה) שלא יהיה חייב בהדלקה שם, אם כי בהחלט ניתן לומר שהדגש ב'נר איש וביתו' הינו שצריך 'מקום', וזוהי 'חובת המקום' ולא בהכרח חובת האדם (למשל לגבי זה שאשתו יכולה למלאות את 'חובת הבית' במקומו כאשר הבעל לא נמצא בבית), אך מכאן ועד לנקוט שיש דין 'בית' בדווקא - זה אומר דרשני שההרי לא במקרא אהנו עוסקים, וכאמור, וגם הפני-יהושע' לכאורה לא התכוון בהגדרתו לנקוט כך. ושוב ראיתי שכבר האיר כך הגאון הגדול רבי אשר וייס שליט"א ('מנחת אשר').

ובידוע מה שהובא בקובץ 'בנתיבות ההלכה' דין-ודברים שבין מרנ ורבנן הגאון רבי יוסף-שלום אלישיב זצ"ל וחתנו הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל בענין מי שאין לו בית כיצד ינהג בנר חנוכה.

הגר"ש זצ"ל חידש דכיון שנר חנוכה 'חובת הגוף' הוא חייב לשכור או לקנות בית כדי לקיים מצוה זו כשם שחייב לקנות שמן וגר. לא כן נקט חתנו.

הגאון הגדול ה'מנחת אשר' טוען לעומת-זאת כי בסברא נראה לכאורה פשוט דנר שמן ופתילה הם חפצי המצווה ולכן יש לדאוג לקנותם, בדיוק כשם שמצווה אדם לקנות תפילין, מזוזה, לולב ומצה. אולם בניגוד לכך, בית שאינו עצם חפץ המצווה אלא מקום הדלקת הנר, לכאורה אם אין לו בית לא יהיה חייב לדאוג שיהיה לו כזה כדי שיוכל ליצור אפשרות לקיום המצווה. ויובהר לאור האמור ש'חובת הבית' אינו מדבר על חובה לדאוג לבית אלא מעניין המיקום.

לשבת וללמוד הוא דאורייתא'.

ואמר על כך הגר"ל: אכן נרות חנוכה הוא מדרבנן, אבל בזכות ה'דרבנן' יש קיום ללימוד התורה. שכן המציאות מראה שרק אם מקיימים את כל המצוות בין דאורייתא ובין דרבנן, ובין את כל המנהגים שנהגו ישראל, מתוך חיות, ועושים מכך עסק שלם וב'געשמאק', הרי זה מחזיק לדורות הבאים. אבל אם מקיימים את המצוה בלי כל העסק שמסביב, גם כאשר הכוונה היא בשביל למנוע ביטול תורה וכדומה, אין ערובה כל כך לדורות הבאים (ספר 'מזקנים אתבונן' חלק ד' עמוד 69).

התפילה הנפוצה היא זו הכתובה בסידורים (מה'בני יששכר'), אולם מובא בשם הגר"ל שטיינמן זצ"ל שדקדק לומר דוקא התפילה מספר 'משפט צדק' מכיון שיש בה ריבוי בקשות בעניני תורה, לנו לצאצאיו (כאיל תערוג).

וכן הגר"ש אלישיב זצ"ל נהג לומר תפילה זו (מצורפת כקובץ נפרד).

שימו לב לתיאור הנפלא: כחצי שעה לפני ההדלקה היה לובש מרנ הגר"ש אלישיב זצוק"ל את הכובע, ופותח באמירת ה'יהי רצון' שמובא ב'אוצר התפלות'. את העבודה הקדושה הזו עשה בחדרו לבדו, ורטט היה חולף בקרב הנוכחים בבית, כאשר נשמעו המילים: 'ומשם יושפע שפע לי אני עבדך יוסף שלום בן חיה מושא לאור באור החיים, (שמו ושם אמו אמר בלחש).

וכאשר הגיע לבקשה 'גל עינינו ונביטה נפלאות מתורתך הקדושה לכוון לאמיתתה של תורה', חשת כיצד הוא מתחנן על כך מעומק נימי נפשו, כל מי ששמע אותו בתפילה המיוחדת הזו יכול היה להזיל דמעות כמים.

לאחר שסיים את ה'יהי רצון' חזר לתלמודו, אך לא דיבר עד ההדלקה עצמה. בדקות נוראות אלו היינו עומדים מחוץ לדלת, אף אחד מהנוכחים אף לא הקרובים לא היעז להפריע לרבינו בדקות הוד אלו, ורק מעיזים להציץ טיפה פנימה, וגם זאת ברעד כי האוירה היתה של פחד ויראת הרוממות.

לאחר אמירת הנרות הללו נהג לומר על השולחן בביתו כסדר הבא: 'מעוז צור', 'יושב בסתר', 'מזמור שיר חנוכה', 'שיר המעלות לדוד הנה מה טוב', ו'רננו צדיקים'. ומיד אח"כ חזר לתלמודו, ובשנים האחרונות - לבקשת הציבור - הסכים שיפוררו עוד שירי הודאה להשי"ת (באר הפרשה, חנוכה תשפ"ה).

ג.ב. התיאור הזה מדויק. שמעתי אותו גם מידידי הרה"ג ר' ישראל מאיר ארלנגר שליט"א שנכח בשעת מעשה, ואף הוסיף שתפילת מרנ זצ"ל ארכה כ-10 דקות.

לאבלים כי גם הוא ראה אבלות, וגם זיכרון צורב יש לו ממנה? כלום לזה האבלים מחכים?!

כשהמגיד הנובהרדוקאי הנודע הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ישב 'שבעה' על פטירתו בנו אהובו בטרם-עת (בעין בשר) ליבנו הנוכחים הנהגה זו של רבי יוחנן, זה אומר בכה וזה בכה.

וכשיצא חכימא דיהודאי, מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל מן הבית הסביר למקורביו פשרה של הנהגה זו, תובנה שמצביעה על רובד עמוק בתורת נפש האדם:

לאדם לא כואב סבלו שלו - הסביר מרן - כפי שכואב לו עוד - מדוע רק הוא סובל ואילו השני חי את חייו על מי-מנוחות, והוא 'מסודר' בכל תחום, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה.

רבי יוחנן אפוא, בא להרגיע את האבלים בהצביעו על עצם בנו העשירי בהסבירו:

'הנה, גם לי לא טוב...! לא רק אתם סובלים; גם אני!'

[במאמר המוסגר: חשבנו שאולי זהו עומק הפשט במילות התנחומים: 'המקום ינחם אתכם, בתוך שאר אבלי ציון וירושלים...']

לכאורה די היה לקצר ולנחם את האבל עצמו מבלי לכרוך אותו עם שאר 'אבל ציון וירושלים'.

ברם, לאור האמור, הנוסח מובן היטב: רוצה המנחם לומר לו שאסונו הוא 'צרת-רבים' - הרבה אבלים יש - וזה גופר הנחמה...

הלא בידוע הוא שהתחרותיות הינה אחד מהמנועים של חיינו, בפרט בימי טל-ילדות. ניתן לעיתים רבות לשמוע ילד האומר לאביו לאחר שקיבל ציון נמוך-יחסית במבחן בת"ת: "אבא, אבל שלוימי קיבל פחות ממני..". מבחינתו, זהו המדד - ביחס לאחרים].

לתשומת-ליבכם!

מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן

לקבל את הגיליון למייל ללא

תמורה בשליחת דוא"ל לכתובת:

abyisrael@gmail.com

חכימא דיהודאי

עובדות מפעימות משולחנו של מרן רבי אהרן יהודה שטיינמן זצ"ל - במלאות 8 שנים להסתלקותו

פעם - מסופר בספר 'חכימא דיהודאי' - חילה את פני מרן הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן זצוק"ל - בן ישיבה-קטנה שסיים 'מסכת' נוספת בשעות 'בין-הסדרים' של הישיבה. הוריו הגיעו יחד איתו כדי שייבחן על הנלמד.

מקץ 20 דקות של בחינה, פנה הרב שטיינמן לילד והתעניין: "סיפרת לסבא שלך שסיימת את המסכת?"

"כן" - השיב הנער.

"והוא נתן לך משהו?" - המשיך הגרא"ל לשאול.

"בהחלט. הוא נתן לי שוקולד", השיב ה'מסיים'. נכנס ראש-הישיבה לחדרו הצנוע והמט-ליפול והוציא משם שטר של 100 דולר. "שוקולד" - הסביר בנועם אופייני - "זה מתנה של פעם. מה שנתתי, זה מתנה של היום!"

זוהי תורת ה'הינדיק' על רגל אחת: גם אם אתה שרוי בהשגות מרוממות, עליך 'להיכנס לנעליים' של זה שעומד מולך ולהתאים לו את המענה.

כשהאמורא רבי יוחנן הגיע לפקוד את בתי-האבלים הראה להם את העצם של בנו העשירי ששיכל ל"ע.

הנהגה זו צריכה עיון רב: הן לכאורה האבל מחכה שיספרו לו זיכרונות מקרובו שנעלם מארץ-חיי; אולי גם שירעיפו עליו טללי חיזוק ונחמה, אבל מה ייתן ומה יוסיף מה שרבי יוחנן מראה

מלווה חלבה

אקטואליה מזווית יהודית

ומתוך 'נשמת חיים':

בערב שבת בראשית

ח"י אמהות

מורידות את היד מהלב

פותרות זוג עינים

לראות ת'מלאכים

שחזרו לגן עדן

באחד ובשנים

בוהות בשלהבות החדשות

מסדירות נשימה

מודות שהן לא מדליקות

עליו נר נשמה

(הופיע ב'שבי רגע')

הורט באחד מיישובי העוטף אזורי פרעות ומשפ"ר

מוסיף והולך

ציטוטים חשקפים מתוך הספר 'עוטף מציאות' -

חאת ח. אייזן

הנרות הללו

שאנו מדליקים

על המלחמות

ועל האמהות

ועל האלמנות

בסדר כזה

שלא דועך

מוסיף ומוסיף

על כל הולך

נר אחד ליום

לפעמים גם ששה ושמונה

בפתחי הבתים

אותיות של קדוש לבנה

מודיעות על צאת כוכבים

בוכות את שקיעת החמה

השלהבת עולה מאליה

רגילה כבר מכל השנה

לנרות

ואת הנשמות

שהגיעו עד אליה

אין לנו רשות

אפילו לא לראות

שבת חנוכה בצפת

דירת 5 חדרים, 140 מ"ר, ממוזגת, עם יחידת-
הורים מפוארת, 11 מיטות, מרפסת כ-20 מ"ר עם
נוף מרהיב לכל הכינרת והגולן. חדרים חדשים!

לפרטים, פל': 052769-7719

